

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГАВРИШ АРТЕМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 338.515:663.54(477)

**ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ
СПИРТОВИХ ЗАВОДІВ УКРАЇНИ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Кабінету Міністрів України

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Худолій Любов Михайлівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри оподаткування і страхування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гуткевич Світлана Олександрівна,
Національний університет харчових технологій,
завідувач кафедри міжнародної економіки

кандидат економічних наук, професор
Осовська Галина Володимирівна,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
завідувач кафедри менеджменту організацій

Захист відбудеться «28» травня 2015 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ–41, вул. Генерала Родімцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ–41, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий «27» квітня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. І. Балановська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах нестабільності економіки України, загострення кризових явищ у суспільстві виникає нагальна потреба в ефективних механізмах активізації виробництва у галузях економіки та пошуку інструментів, які б дозволили зняти соціальну напругу та забезпечити сталий розвиток галузей економіки. Одним з таких інструментів є прибуток, який виступає головним стимулом будь-якого виробництва, джерелом самофінансування, розширеного відтворення та наповнення бюджету.

Недосконале управління процесами формування, розподілу та використання прибутку призводить до неефективної діяльності підприємств і зниження їх можливості щодо наповнення доходної частини державного бюджету. Прикладом цього є спиртове виробництво, яке в усі часи було одним з прибуткових та перспективних напрямків переробки сільськогосподарської продукції в Україні, а тепер потребує радикальних управлінських змін та державної підтримки. Неготовність управлінської системи спиртових заводів України до роботи в умовах розвитку глобалізаційних процесів, посилення конкуренції на світових ринках спирту та жорстка фіскальна політика з боку держави призвели до значного скорочення обсягів реалізації спирту і, як наслідок, до тотальної збитковості підприємств. Це зумовило необхідність пошуку нових ефективних механізмів формування, розподілу та використання прибутку, які б передбачали максимальне використання виробничого, збутового та фіскального потенціалу спиртових заводів і зростання їх конкурентоспроможності на українському і світовому ринках.

Теоретичні та практичні аспекти формування, розподілу і використання прибутку підприємств розглянуті в працях вітчизняних науковців: М. Д. Білик, М. Т. Білухи, І. О. Бланка, Л. Д. Буряка, С. О. Гуткевич, І. В. Зятківського, О. С. Іванілова, О. Р. Квасовського, В. Г. Лінника, В. О. Мец, В. М. Опаріна, Г. В. Осовської, А. М. Поддєрьогіна, С. Ф. Покропівного, О. О. Терещенка, Є. Ю. Ткаченко, Л. М. Худолій, Н. М. Цал-Цалко.

Вказані проблеми також досліджувались у працях відомих зарубіжних вчених: А. Бабо, Ю. Брігхема, С. Л. Брю, Д. М. Ваховича, М. Ерхардта, Д. Б. Кларка, В. В. Ковальова, М. Н. Крейніної, К. Р. Макконнелла, К. Маркса, А. Маршалла, Р. К. Мертона, В. Петті, Д. Рикардо, Р. С. Сайфуліна, А. Сміта, Дж. Ван Хорна та ін.

Високо оцінюючи вклад вищезгаданих науковців у розробку теоретико-методологічних основ управління прибутком, слід відмітити, що все ж залишаються недостатньо дослідженими питання визначення економічної сутності прибутку, методичних підходів до оцінки ефективності управління ним на різних етапах управлінського процесу, розробки прогресивних моделей управління для підприємств різної форми власності в умовах посилення конкуренції на ринках та глобалізації економіки. Необхідність поглибленого розгляду і вирішення цих проблем зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність та значення для науки і практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Навчально-наукового інституту бізнесу Національного університету біоресурсів і природокористування

України за темою «Банківське кредитування інноваційних проектів» (номер державної реєстрації 0113U000484), у межах якої автором розроблено механізм фінансування інноваційних проектів державних переробних підприємств агропродовольчого комплексу.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних, методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування, розподілу і використання прибутку спиртових заводів України з метою підвищення їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості.

Для досягнення мети дослідження в дисертаційній роботі було поставлено та вирішено ряд наукових задач:

- систематизувати основні наукові теорії щодо сутності, видів та джерел утворення прибутку для вдосконалення понятійно-категоріального апарату;
- розкрити існуючі підходи до управління прибутком з метою визначення їх сильних та слабких сторін і вибору найбільш ефективних механізмів управління ним;
- проаналізувати динаміку і структуру прибутку спиртових заводів України і фактори впливу на них для оцінки тенденцій у формуванні прибутку;
- оцінити ефективність розподілу прибутку спиртових заводів з метою визначення реального податкового навантаження на них;
- здійснити аналіз системи використання прибутку спиртових заводів для пошуку резервів розширеного відтворення і стимулювання інвесторів;
- розробити комплекс заходів, спрямованих на зниження податкового тиску на спиртові заводи, з метою забезпечення їх сталого розвитку та збільшення надходжень до державного бюджету;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності управління прибутком спиртових заводів для забезпечення їх конкурентоздатності та інвестиційної привабливості.

Об'єктом дослідження є процеси формування, розподілу та використання прибутку спиртових заводів України як підприємств державної форми власності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування, розподілу та використання прибутку спиртових заводів.

Методи дослідження. Методологічною базою наукового дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені проблемі підвищення ефективності управління прибутком підприємств.

Поставлені задачі вирішувалися за допомогою комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Із загальнонаукових методів було використано: метод дедукції – для побудови структури роботи, вивчення предмету дослідження з урахуванням принципу єдності і взаємозалежності окремих його частин; історичний метод – для вивчення еволюції трактування сутності прибутку; метод синтезу – для уточнення категоріального апарату дисертаційного дослідження; метод аналізу – для удосконалення класифікації прибутку та метод індукції – для формування висновків дисертаційного дослідження.

Окрім загальнонаукових методів було широко використано спеціальні методи дослідження, а саме: метод вертикального та горизонтального аналізу

балансу, метод фінансових коефіцієнтів – для оцінки фінансового стану досліджуваних підприємств; метод факторного аналізу – для оцінки впливу різних факторів на прибуток; метод кореляційного аналізу – для встановлення характеру та щільності зв'язку між прибутком та основними факторами, що на нього впливають; метод виробничого левериджу – для оцінки можливості нарощування обсягів виробництва продукції; метод фінансового левериджу – з метою визначення доцільності залучення позикових коштів для фінансування спиртових заводів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, теоретико-методичні напрацювання вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, дані фінансової та статистичної звітності спиртових заводів, що входять до складу Державного підприємства спиртової та лікєро-горілочної промисловості «Укрспирт», а також результати власних спостережень та розрахунків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичного обґрунтування економічної сутності прибутку та вирішенні комплексу задач, пов'язаних з удосконаленням його формування, розподілу і використання на вітчизняних спиртових підприємствах. Основні результати, одержані дисертантом, що відображають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано дескриптивну модель процесного управління прибутком підприємства, яка передбачає виділення трьох процесів (формування, розподілу і використання), визначення специфічних об'єктів управління на кожному з них, вибору диференційованих методів та інструментів для отримання намічених результатів як на кожному з процесів, так і в цілому по підприємству, що може стати теоретичним підґрунтям для створення принципово нової системи управління прибутком підприємств (С. 8);

удосконалено:

- економічну категорію «прибуток» з позицій джерел його формування, форми та сфери утворення; доповнено класифікацію прибутку новими видами за наступними класифікаційними ознаками: економічним змістом, характером оподаткування та ступенем очистки від витрат, що сприятиме удосконаленню понятійно-категоріального апарату (С. 5–7);

- поняття «управління прибутком» з позиції управлінських рішень щодо впливу на окремі процеси (формування, розподілу та використання прибутку), які базуються на відповідних принципах, методах їх розробки та реалізації і направлені на досягнення та коригування характеристик об'єктів цього управління з метою максимізації добробуту власників підприємства (С. 8);

- модель комбінованого управління спиртовими заводами, яка передбачає зміну структури їх власності з державної на державно-приватну, і відповідно, системи управління підприємствами, ціноутворення, асортименту і каналів реалізації продукції, процесу використання прибутку, що дасть змогу розробити методичні підходи до альтернативного вирішення задач з нарощування прибутковості та підвищення інвестиційної привабливості

спиртових заводів (С. 13–15);

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до визначення рентабельності, а саме: введення показника рентабельності за доданою вартістю, який пропонується визначати як відношення створеної доданої вартості до витрат виробництва, що дозволяє точніше, ніж за допомогою показника рентабельності операційної діяльності, оцінити ефективність процесу формування прибутку (С. 9–10);

- визначення коефіцієнта податкового тиску як відношення суми усіх податків та податкових платежів до створеної доданої вартості, що дозволить оцінити реальне податкове навантаження на підприємство і визначити основні фактори, які впливають на масу чистого прибутку, враховуючи і непряме оподаткування (С. 10–11);

- методичні підходи до оцінки ефективності управління прибутком підприємств державної форми власності через співставлення темпів приросту активів, вкладених у діяльність підприємства, з приростом доходів, що можна отримати з альтернативних джерел, які пропонується визначати як частку від ділення платежів до бюджету у вигляді податків, дивідендів та змін у власному капіталі, за певний час до значення власного капіталу на початок періоду, що дасть змогу сформулювати рекомендації щодо підвищення прибутковості спиртових заводів (С. 11–12);

- розрахунок ставки акцизного податку на засадах збалансування інтересів держави і виробників підакцизної продукції, використання якого дасть змогу знизити податковий тиск на спиртові заводи та збільшити надходження коштів до державного бюджету (С. 13).

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків і пропозицій, викладених у дослідженні, при розробці ефективних практичних програм удосконалення процесів формування, розподілу та використання прибутку спиртових заводів, що підвищить ефективність управління діяльністю цих підприємств. Результати дослідження прийняті до практичного застосування Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка № 37-20-15/19300 від 22.12.2014 р.), Державним підприємством спиртової та лікєро-горілочної промисловості «Укрспирт» (довідка № 481 від 11.06.2014 р.), Залозецьким місцем провадження діяльності Державного підприємства спиртової та лікєро-горілочної промисловості «Укрспирт» Зборівського району Тернопільської області (довідка № 396 від 10.04.2014 р.) та Національним університетом біоресурсів і природокористування України в навчальному процесі (акт від 24.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Наукові положення, висновки та пропозиції, наведені в дисертації, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення наукового дослідження були представлені та отримали позитивні відгуки на: Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 60-річчю економічного факультету «Економічний розвиток агропромислового виробництва та природоохоронної сфери в умовах глобалізації і регіональних викликів» (м. Київ, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 24–25 жовтня 2011 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Актуальні наукові досягнення – 2011» (м. Прага, Чехія, 27 червня – 5 липня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові засади сталого розвитку економіки» (м. Тернопіль, Тернопільський інститут агропромислового виробництва, 16–17 червня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сільських територій: економічний, соціальний і екологічний аспекти» (м. Київ, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 17–18 березня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація управлінської парадигми в аграрному секторі економіки» (м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія, 30–31 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Ринкові трансформації розвитку земельних відносин: результати, наслідки, перспективи» (м. Київ, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 10–11 жовтня 2012 р.); Всеукраїнській науково-теоретичній конференції, присвяченій 80-річчю д.е.н., професора Кірейцева Г. Г. «Облік у XXI столітті: концепція розвитку, глобальні тенденції, національні інтереси» (м. Київ, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 22 лютого 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Організаційно-економічні та правові проблеми розвитку сільського господарства та сільських територій» (м. Львів, Львівський національний аграрний університет, 17 лютого 2012 року).

Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 3,19 друк. арк., з яких 7 статей – у наукових фахових виданнях обсягом 2,46 друк. арк., 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави обсягом 0,38 друк. арк. та 2 – матеріали конференцій обсягом 0,35 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 171 найменування та додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 183 сторінках комп'ютерного тексту. Дисертація містить 55 таблиць, 20 рисунків і 16 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації одержаних результатів, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні і методичні основи формування, розподілу та використання прибутку**» розкрито економічну сутність та функції прибутку, наведено його класифікацію за різноманітними класифікаційними ознаками, визначено особливості процесу управління прибутком. Проаналізовано основні підходи до створення ефективних механізмів формування, розподілу та використання прибутку.

Розглянувши погляди науковців на економічну категорію прибутку, запропоновано поділяти усі доходи за своєю сутністю на активні та пасивні. Під пасивними доходами варто розуміти доходи, які отримує власник тих чи інших

ресурсів, безпосередньо не здійснюючи управління ними. До пасивних доходів було віднесено відсоток, ренту та заробітну плату. Особливістю пасивних доходів визначено те, що вони не можуть бути від'ємними, однак за своєю величиною часто поступаються активним доходам.

Активні доходи пропонуються розглядати як доходи, які отримує постійний або тимчасовий (у разі оренди) власник ресурсів, який може вільно розпоряджатися ними при виробництві товарів чи послуг. До активних доходів належить прибуток та зміна ринкової вартості підприємства (рис. 1).

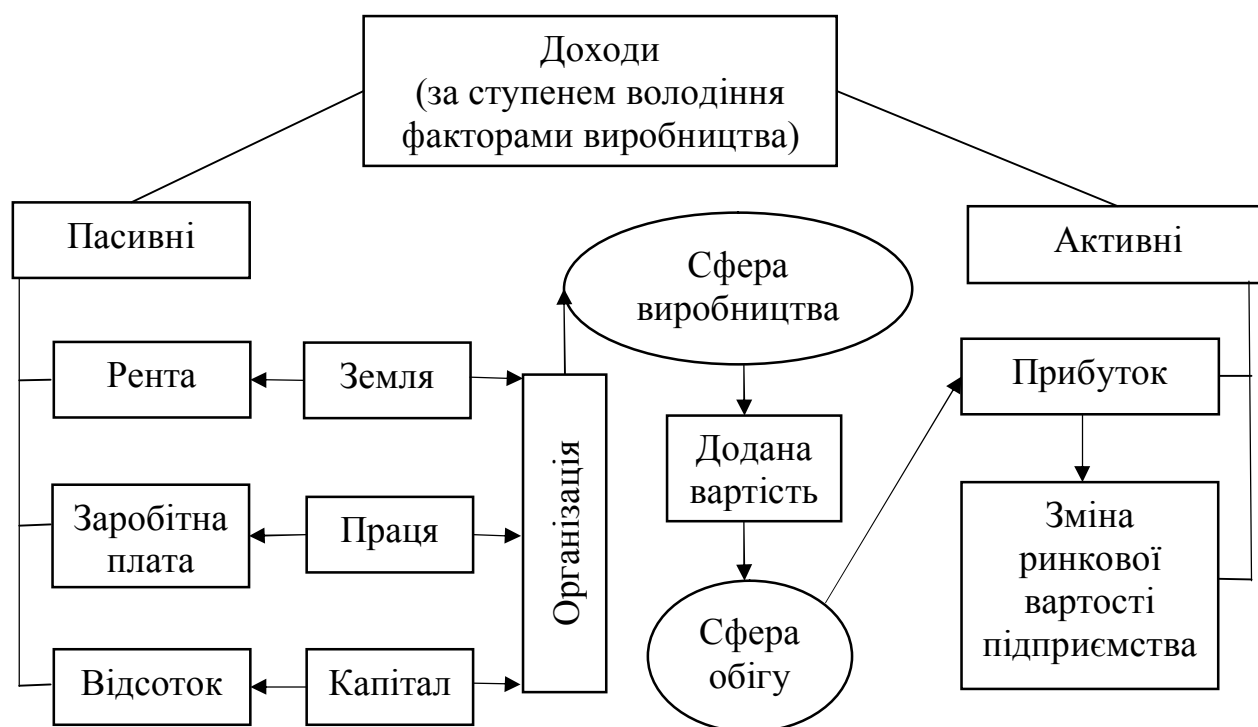

Рис. 1. Схема формування доходів в залежності від факторів виробництва

Таким чином, прибуток як економічна категорія – це створена за допомогою факторів виробництва (землі, праці, капіталу та їх організації) додана вартість, яка у сфері обігу приймає форму активного доходу. При цьому, коли праця розглядається як джерело доданої вартості, то йдеться не лише про працю робітника, а й про працю підприємця.

У ході дослідження було встановлено, що існуючі класифікації прибутку доцільно було б доповнити деякими його видами та новими класифікаційними ознаками (табл. 1). Так, економічний прибуток слід відносити до класифікаційної ознаки «за характером очистки від витрат» як вид прибутку, що найбільш очищений від явних і прихованих витрат. За видами діяльності підприємства пропонується виділяти ще й прибуток від ліквідаційної діяльності. За характером оподаткування доцільно виділяти також тіньовий прибуток як його особливий вид, який не знаходить свого відображення у фінансовій та статистичній звітності, але дозволяє власникам підприємства отримувати інформацію щодо його реального фінансового стану.

Оскільки джерелом прибутку як економічної категорії визначено додану вартість, то, на наш погляд, за економічним змістом прибуток буває отриманим за

рахунок власної доданої вартості та за рахунок доданої вартості інших учасників ринку.

Таблиця 1

Види прибутку за різними класифікаційними ознаками

Класифікаційні ознаки прибутку підприємства	Види прибутку
Очистка від витрат	Маржинальний прибуток
	Валовий прибуток
	Чистий прибуток
	Економічний прибуток
Характер діяльності підприємства	Прибуток від звичайної діяльності
	Прибуток від надзвичайних подій
Основні види діяльності підприємства	Прибуток від операційної діяльності
	Прибуток від інвестиційної діяльності
	Прибуток від фінансової діяльності
	Прибуток від ліквідації підприємства
Характер оподаткування	Оподатковуваний прибуток
	Неоподатковуваний прибуток
	Тіньовий прибуток
Характер інфляційної очистки	Номінальний прибуток
	Реальний прибуток
Достатність рівня формування	Низький прибуток
	Нормальний прибуток
	Високий прибуток
Період формування	Прибуток попереднього періоду
	Прибуток звітного періоду
	Плановий прибуток
Ступінь використання	Нерозподілений прибуток
	Розподілений прибуток
Значення кінцевого результату	Прибуток
	Збиток
Економічний зміст	Прибуток, отриманий за рахунок власної доданої вартості
	Прибуток, отриманий за рахунок доданої вартості інших учасників ринку: - конкурентний прибуток; - монопольний прибуток; - прибуток від раптової зміни ситуації на ринку; - прибуток від спекулятивних операцій.

■ – авторське доповнення

Під власним прибутком пропонується розуміти прибуток, джерелом якого виступає створена підприємством у процесі його діяльності додана вартість товару. Прибуток за рахунок доданої вартості інших учасників ринку – це прибуток, що

отриманий завдяки привласненню реалізованої доданої вартості інших товаровиробників або за рахунок доходів споживачів.

У результаті аналізу існуючих концепцій управління встановлено, що управління прибутком – це сукупність управлінських рішень щодо впливу на процеси формування, розподілу та використання прибутку. Ці рішення базуються на певних принципах, інструментах і методах їх розробки та реалізації і направлені на досягнення та коригування характеристик об'єктів цього управління з метою максимізації добробуту власників підприємства.

На основі даного визначення побудовано дескриптивну модель процесного управління прибутком спиртових заводів (рис. 2), відповідно до якої на кожному етапі управління прибутком слід виділяти окремі об'єкти цього управління.

Рис. 2. Дескриптивна модель процесного управління прибутком

Дослідження показало, що на етапі формування прибутку об'єктом управління виступає не сам прибуток (оскільки його ще немає в наявності), а доходи та витрати підприємства, а результатом – додана вартість. Саме додана вартість є об'єктом управління на етапі розподілу, а результатом – чистий прибуток. І лише при використанні прибутку об'єктом управління є чистий прибуток, а результатами – дивідендні виплати, преміювання персоналу та інвестиції. Окрім того, на кожному етапі визначено специфічні інструменти управління.

У другому розділі «Оцінка тенденцій в ефективності управління прибутком спиртових заводів України» оцінено тенденції розвитку спиртових заводів України, специфіку механізмів процесного управління, динаміку та структуру прибутку, особливості його формування, розподілу та використання в Державному підприємстві спиртової та лікєро-горілочної промисловості «Укрспирт».

До складу Державного підприємства спиртової та лікєро-горілочної

промисловості «Укрспирт» (ДП «Укрспирт») входять 88 спиртових заводів. Підприємство займає монопольне становище на загальнодержавному ринку спирту етилового з часткою 95,8 відсотка. У ході дослідження було встановлено, що за період з 2008 по 2013 рр. відбулося суттєве погіршення фінансово-економічної ситуації спиртових заводів. Зниження коефіцієнта автономії з 0,23 до 0,08 свідчить про сильну залежність їх діяльності від позикового капіталу. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з 0,08 до 0,14 при нормативному значенні 0,2. Разом з цим підвищилась частка поточної заборгованості у загальній сумі зобов'язань до 0,96, що говорить про відсутність чіткої фінансової стратегії, направленої на вирішення проблем у довгостроковій перспективі. Погіршення даних показників відбулося через вплив різних факторів на кожному процесі управління прибутком (різке скорочення обсягів виробництва спирту, жорстка фіскальна політика держави, відсутність у підприємств резервних фондів для подолання тимчасових кризових явищ). Це призвело до зниження ефективності кожного з процесів управління прибутком.

Для оцінки ефективності процесу формування прибутку пропонується використовувати показник рівня рентабельності за доданою вартістю (формула (1)):

$$P_{\text{дв}} = \frac{ДВ}{С} \times 100\%, \quad (1)$$

де $P_{\text{дв}}$ – рівень рентабельності за доданою вартістю, %; $ДВ$ – додана вартість, грн; $С$ – собівартість без урахування витрат на соціальні заходи, грн.

У свою чергу, додану вартість пропонується визначати за формулою (2):

$$ДВ = Д - (С - V_{\text{сз}}), \quad (2)$$

де $ДВ$ – додана вартість, грн; $Д$ – дохід від реалізації, з ПДВ та акцизним податком, грн; $С$ – собівартість продукції, грн; $V_{\text{сз}}$ – витрати на соціальні заходи, грн.

Розрахована з використанням даного методичного підходу рентабельність за доданою вартістю показала тенденцію до підвищення ефективності формування прибутку спиртових заводів України з 26,1 % у 2008 р. до 49,6 % у 2013 р. У ході дослідження було проведено групування досліджуваних підприємств за показником рентабельності за доданою вартістю, в результаті якого усі заводи було поділено на сім груп. Виявлено залежність ефективності формування прибутку від масштабів виробництва, оскільки в групах, де середнє значення доходу від реалізації та собівартості було вище, спостерігалися, відповідно, вищі показники рентабельності за доданою вартістю (рис. 3). Таким чином, головною проблемою спиртових заводів визначено скорочення обсягів виробництва спирту майже в два рази (з 32,2 млн дал у 2008 р. до 18,8 млн дал у 2013 р.), що, з одного боку, спричинило зменшення обсягів реалізації, а з іншого, – призвело до зростання собівартості продукції через зворотний вплив «ефекту масштабу» виробництва. За досліджуваний період повна собівартість 1 л спирту зросла на 96 % – до рівня 12,86 грн/л, у той час як ціна реалізації з акцизом та податком на додану вартість – на 126 % (до 13,09 грн/л). Однак зростання ціни більшими темпами, ніж зростання собівартості, було знівельоване підвищенням податку на додану вартість та акцизного податку в 1,69 рази та на 24 % відповідно.

Рис. 3. Зміна середнього значення рентабельності доданої вартості в залежності від доходу та собівартості продукції ДП «Укрспирт»

Для оцінки ефективності розподілу прибутку запропоновано внести зміни до алгоритму розрахунку коефіцієнта податкового тиску (формула (3)):

$$K_{ПТ} = \frac{ПП}{ДВ}, \quad (3)$$

де $K_{ПТ}$ – коефіцієнт податкового тиску; $ПП$ – сума податкових та інших платежів, грн; $ДВ$ – додана вартість, грн.

Загальна сума податкових платежів визначатиметься за формулою (4):

$$ПП = ПДВ + АП + В_{сз} + П_{пр}, \quad (4)$$

де $ПП$ – податкові платежі, грн; $ПДВ$ – податок на додану вартість, грн; $АП$ – акцизний податок, грн; $В_{сз}$ – витрати на соціальні заходи, грн; $П_{пр}$ – податок на прибуток, грн.

Розрахований за даною методикою коефіцієнт податкового тиску дозволив оцінити реальний податковий тиск на вітчизняні спиртові підприємства, враховуючи в тому числі й непрямі податки, що дасть змогу фінансовому менеджеру визначити основні фактори, що впливають на масу чистого прибутку суб'єкта господарювання. За досліджуваний період значення податкового тиску на спиртові заводи не опускалося нижче 0,95. Це означає, що практично вся додана вартість, створена підприємствами, вилучалася державою у вигляді податків та платежів до позабюджетних фондів. Такий високий податковий тиск, як свідчить світовий та вітчизняний досвід, вже в середньостроковій перспективі призводить до тінізації економіки, а не до зростання надходжень до бюджету та загальнодержавних фондів.

Дані проведеного аналізу підтвердили, що через високе податкове навантаження в 2008–2013 роках ДП «Укрспирт» у подальшому не отримало значних прибутків від своєї діяльності, незважаючи на високі показники створеної доданої вартості. Це поставило майже всі спиртові об'єднання під загрозу банкрутства, наслідком чого стало призупинення виробничої діяльності деяких підприємств, що в майбутньому негативно відобразиться на надходженнях до бюджету від спиртової промисловості.

У ході дослідження було зроблено також висновок про те, що процеси розподілу та використання прибутку саме державних підприємств доцільно розглядати в комплексі, оскільки держава бере участь в обох з них. З огляду на мету управління прибутком, якою є забезпечення максимального добробуту власників (в даному випадку – держави), ефективність розподілу та використання прибутку державних підприємств пропонується визначати за допомогою оцінки приросту вартості активів держави. Цей приріст визначатиметься як сума платежів підприємства до бюджету (податків, дивідендів) та приросту власного капіталу за певний період часу (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка показників ефективності розподілу та використання прибутку
ДП «Укрспирт»**

Показник	Роки						2013 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Всього перераховано до бюджету, млн грн	570,3	473,1	522,5	957,7	901,9	973,1	170,6
Сума невідшкодованого ПДВ, млн грн	27,0	31,7	31,2	24,5	26,8	0,0	0,0
Власний капітал, млн грн	252,4	234,1	176,5	41,7	-16,6	5,5	2,2
Вартість державних активів, млн грн	795,8	675,5	667,8	974,9	858,5	978,6	123,0
Темпи приросту державних активів, %	0,8	-15,1	-1,1	46,0	-11,9	14,0	5,4*
Середня ставка по депозитах, %	9,9	14,0	10,3	8,1	14,3	19,2	12,6**

* Середньорічні темпи приросту державних активів за п'ять років;

** Середньорічні темпи приросту середньої ставки по депозитах за п'ять років.

За досліджуваний період сума платежів до бюджету ДП «Укрспирт» у вигляді податків та дивідендів зросла на 70,6 %. Однак, зменшення вартості власного капіталу на 87,8 % та суми заборгованості у вигляді невідшкодованого податку на додану вартість не дозволили досягти значного приросту державних активів, пов'язаних із підприємством. За п'ять років даний показник зріс лише на 23 %. Якщо характеризувати річні темпи приросту державних активів, то заслуговує на увагу той факт, що лише у 2011 р. і 2013 р. вони були значними, в той час, як в інші роки – від'ємними або близькими до нуля. Таке різке зростання темпів приросту державних активів у 2011 р. та 2013 р. ніяким чином не пов'язане з підвищенням ефективності господарської діяльності, а зумовлене різким зростанням податкового тиску.

Для визначення ефективності використання прибутку застосовано порівняння приросту активів підприємства з доходами від альтернативних джерел. У ході

порівняння темпів приросту державних активів з середньою ставкою банків по депозитах було визначено, що лише у 2011 р. це порівняння було на користь ДП «Укрспирт». У цілому ж за шість років середня ставка банків по депозитах в Україні (12,6 %) була вища за темпи приросту державних активів від діяльності спиртових заводів (5,4 %), що свідчить про вкрай низьку ефективність всієї системи управління прибутком підприємств спиртової промисловості.

У третьому розділі «Ефективні механізми формування, розподілу та використання прибутку спиртових заводів України» запропоновано механізми підвищення ефективності витрат та напрями нарощування доходів від реалізації продукції, удосконалено процеси розподілу та використання прибутку спиртових заводів.

Для оцінки резервів підвищення прибутковості спиртових заводів було зроблено порівняльний аналіз собівартості і ціни спирту вітчизняного та іноземного виробництва. В результаті було визначено, що український спирт став неконкурентоспроможним. Це стало головною причиною втрати зовнішнього і частково внутрішнього ринків, а відтак і зменшення обсягів виробництва спирту, починаючи з 2011 року. Деякі передумови для покращення позицій українських виробників на світовому ринку з'явилися в 2014 році у зв'язку з девальвацією національної валюти. Однак відновлення обсягів експорту спирту в короткостроковій перспективі ускладнюється довгостроковим характером контрактів, що укладені на цю продукцію. Вважаємо, що поживалення виробництва також можливе за рахунок переорієнтації спиртових заводів на виготовлення біоетанолу, який технологічно може вироблятися на існуючих потужностях і користується високим попитом на внутрішньому ринку.

Розрахунок ефекту виробничого важеля показав, що збільшення виробництва за рахунок біоетанолу дозволить знизити собівартість спирту на 2,3 грн/л (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок ефекту від запровадження заходів із модернізації виробництва у ДП «Укрспирт»

Показник	Використана сировина		
	Пшениця	Кукурудза	Меляса
Зміна собівартості основного виробництва, грн/л, у т. ч. за рахунок	-2,3	-2,58	-2,85
ефекту виробничого важеля	-2,30		
сировини	-	-0,28	-0,55
Зниження собівартості спирту шляхом використання побічної продукції, грн/л, у т. ч. за рахунок	-0,93	-0,93	-0,70
виробництва біогазу	-0,69	-0,69	-0,46
виробництва сухої барди	-0,24		
Всього зниження собівартості, грн/л	-3,23	-3,51	-3,55
Розрахункове значення собівартості після запровадження заходів з модернізації, грн/л	9,63	9,35	9,31

Подальшого зниження собівартості можна досягти шляхом використання побічної продукції спиртового виробництва – біогазу, що дозволить значно скоротити витрати на енергоносії, які у структурі собівартості продукції складають близько третини. Суттєвим резервом зниження собівартості спирту визначено переведення виробництва на продуктивніші види сировини – із пшениці на зерно кукурудзи та мелясу. Таким чином, можна досягти сукупного зниження собівартості продукції від 3,23 грн/л до 3,55 грн/л. Здійснені в роботі розрахунки потенційного зниження собівартості до 9,31 грн/л та нарощування обсягів виробництва до 48,1 млн дал в ДП «Укрспирт» свідчать про можливість зниження енергетичної залежності підприємств та отримання від 178 до 332 млн грн прибутку.

У ході дослідження було виявлено, що основною причиною значного податкового тиску на спиртові заводи є акцизний податок. За допомогою методів кореляційного аналізу було побудовано множинну лінійну модель залежності загальної суми акцизних платежів від ставки акцизного податку та обсягу реалізованої підакцизної продукції (формула (5)):

$$y = 1,19x_1 + 0,38x_2 - 0,26, \quad (5)$$

де y – зміна суми платежів до бюджету у вигляді акцизного податку, %; x_1 – зміна обсягу реалізованої підакцизної продукції, %; x_2 – зміна ставки акцизного податку, %.

Дана модель показує, що бюджетні надходження від акцизного податку зростуть на 0,93 відсотка при зростанні обсягу підакцизної продукції на 1 відсоток, і лише на 0,12 відсотка при аналогічному підвищенні ставки акцизного податку. Коефіцієнт множинної кореляції складає 0,97, що говорить про тісну залежність між результативною та факторними ознаками. Таким чином, постійно підвищуючи ставку акцизу держава з одного боку, нарощує податковий тиск на підприємства спиртової промисловості, а з іншого – не отримує суттєвої вигоди у вигляді поповнення бюджету. Враховуючи це, пропонується механізм визначення ставки акцизного податку виходячи з середніх темпів зміни ціни на спирт етиловий за останні 5 років (формула (6)):

$$A_{\text{б}} = A_{\text{пр}} \times \Delta \bar{P}, \quad (6)$$

де $A_{\text{б}}$ – базова ставка акцизного податку, грн/л; $A_{\text{пр}}$ – ставка акцизного податку попереднього року грн/л; $\Delta \bar{P}$ – середні темпи зміни ціни на спирт за 5 років, грн/л.

Визначення базової ставки акцизу за таким методом дозволить, з одного боку, дотриматись оптимального співвідношення між акцизом та собівартістю спирту (у світовій практиці акциз не повинен більш як втричі перевищувати собівартість продукції), а з іншого – зробить реальним прогнозування ставки податку в майбутньому для учасників ринку, що дасть їм змогу швидше адаптуватися до нових умов оподаткування.

Для реалізації запропонованих заходів потрібно залучити 1,4 млрд грн капітальних інвестицій, окупність яких становитиме від 3 до 4,5 років. Для державного бюджету України ця сума може бути досить обтяжливою, тому в роботі

пропонується варіант часткової приватизації спиртових заводів зі збереженням у їх власному капіталі переважної частки державних коштів. Таким чином, стає можливим залучення в цілому по ДП «Укрспирт» 548,8 млн грн приватних коштів. Реалізація всіх запропонованих заходів дозволить сформувати модель комбінованого управління прибутком спиртових заводів (рис. 3).

Рис. 3. Модель комбінованого управління прибутком ДП «Укрспирт»

Дана модель базується на перерозподілі прав та обов'язків між державою, приватними інвесторами і самим підприємством. Вона сприятиме нівелюванню

надмірного, не завжди ефективного впливу держави та покращенню кінцевих результатів управління прибутком спиртових заводів. У результаті її запровадження держава може отримати 56 млн грн у вигляді дивідендів та збільшення надходжень до бюджету від податків на 180 млн грн; спиртові заводи – 94 млн грн на фінансування інвестиційних потреб та 12 млн грн для матеріального стимулювання працівників; приватні інвестори можуть розраховувати на отримання 54 млн грн дивідендів.

Розроблені в ході дослідження пропозиції можуть сприяти модернізації виробництва на спиртових заводах, залученню фінансових ресурсів у достатньому обсязі, розвитку податкового законодавства та забезпеченню грамотного фінансового менеджменту, що вже в короткостроковому періоді може зробити підприємства спиртової промисловості прибутковими, привабливими для інвестування, що з одного боку, дозволить зберегти робочі місця та наповнити державний бюджет, а з іншого – не допустити втрати позицій на ринках спирту вітчизняними виробниками.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано та запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності механізмів формування, розподілу та використання прибутку спиртових заводів. Результати завершеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Уточнено сутність прибутку як економічної категорії, що розглядається як створена за допомогою факторів виробництва (землі, праці, капіталу та їх організації) додана вартість, яка у сфері обігу приймає форму активного доходу. Запропоновано класифікацію прибутку, яка дозволяє уникнути повторення ідентичних за своїм економічним змістом видів прибутку та розширити уявлення про дану категорію і поглибити можливості щодо її подальшого вивчення. Віднесено економічний прибуток, як найбільш очищений від витрат, до класифікаційної ознаки за ступенем очистки від витрат. За видами діяльності підприємства виділено прибуток від ліквідації, за характером оподаткування – тіньовий прибуток, як специфічний вид прибутку, який не відображається у звітності, але дозволяє власникам підприємства отримувати інформацію щодо його реального фінансового стану. Визначено, що класифікацію прибутку доцільно доповнити новою класифікаційною ознакою: за економічним змістом прибуток рекомендовано поділяти на прибуток, отриманий за рахунок власної доданої вартості, та прибуток, отриманий за рахунок доданої вартості, створеної іншими учасниками ринку.

2. Розширено розуміння поняття «управління прибутком» як сукупності управлінських рішень щодо впливу на процеси формування, розподілу та використання прибутку. Запропоновано перелік принципів, інструментів, методів розробки та реалізації цих рішень. Визначено, що головною метою управління прибутком є максимізація добробуту власників підприємства. Обґрунтовано необхідність органічної інтеграції системи управління прибутком з усіма іншими управлінськими системами підприємства.

3. У процесі дослідження запропоновано дескриптивну модель процесного управління прибутком, яка дозволяє виділити основні особливості формування, розподілу та використання прибутку як управлінської системи, а саме: те, що на кожному етапі цього управління слід виділяти окремі його об'єкти, інструменти та результати. Встановлено, що вищенаведені процеси відбуваються в щільній взаємодії один з одним та повинні бути спрямовані на досягнення кінцевої мети управління прибутком.

4. На основі аналізу фінансово-економічних показників ДП «Укрспирт» було виявлено, що спиртові підприємства опинилися на межі банкрутства. Причинами цього стали: значне скорочення обсягів виробництва (з 32,2 млн дал у 2008 р до 18,8 млн дал у 2013 р.), внаслідок чого зросла собівартість продукції через зворотну дію «ефекту масштабу», морально та фізично зношене обладнання і низька ефективність управлінських процесів. Було запропоновано функціональну схему управління прибутком, що базується на чіткому розмежуванні його стадій, реалізація якої ускладнена наявністю великої кількості непрямих податків. Проаналізовано ефективність формування прибутку спиртових заводів за допомогою показника рентабельності за доданою вартістю, який пропонується визначати як відношення доданої вартості до собівартості виробництва за мінусом витрат на соціальні заходи.

5. Для оцінки реального податкового навантаження на підприємства удосконалено алгоритм обчислення коефіцієнту податкового тиску як відношення податкових платежів до створеної доданої вартості. До податкових платежів пропонується відносити усі непрямі податки, податок на прибуток та витрати на соціальні заходи. Додана вартість як показник визначалася різницею між доходами від реалізації продукції без виключення непрямих податків та собівартістю продукції за мінусом витрат на соціальні заходи. У ході дослідження було встановлено, що спиртові заводи змушені віддавати у вигляді податків та зборів майже всю створену додану вартість (більше 95 %), а тому через надмірний податковий тиск значна частина галузі знаходиться в тіні, що унеможливорює ефективне ведення виробничої діяльності та, навпаки, знижує надходження до бюджету за рахунок отриманого прибутку.

6. За допомогою аналізу використання прибутку ДП «Укрспирт» виявлено, що держава надає перевагу отриманню коштів від спиртових заводів у вигляді податків, а не у вигляді дивідендів, що стало причиною значного зниження ефективності усієї виробничо-збутової діяльності та погіршення фінансово-економічних показників. Для оцінки ефективності управління прибутком саме державних підприємств запропоновано використовувати показник темпів приросту вартості активів, пов'язаних із підприємством, які визначатимуться як відношення суми податкових платежів, дивідендів, сплачених за певний період, та власного капіталу на кінець періоду до вартості власного капіталу на початок періоду. В ході порівняння цього показника з альтернативними джерелами доходів було встановлено, що доходність альтернативних джерел вища, що свідчить про вкрай низьку ефективність усієї системи управління прибутком спиртових заводів.

7. Встановлено, що головною причиною надмірного податкового тиску на спиртові заводи є акцизний податок, постійне підвищення якого призвело до

погіршення конкурентоспроможності українського спирту на внутрішньому ринку, зниження надходжень до бюджету через зменшення бази оподаткування та не принесло відчутного ефекту у вигляді зменшення споживання населенням алкогольної продукції. Запропоновано механізм визначення ставки акцизного податку, виходячи з середніх темпів зміни ціни на спирт етиловий за останні 5 років, що дозволить дотриматись оптимального співвідношення між акцизом та собівартістю спирту та зробить реальним прогнозування ставки податку в майбутньому для учасників ринку.

8. Запропоновано систему заходів, направлених на підвищення ефективності процесу формування прибутку на основі нарощування обсягів виготовлення спирту, максимальної енергоефективності та використання побічної продукції спиртового виробництва. Розраховано, що для їх повноцінної реалізації необхідні значні обсяги фінансових ресурсів, а також зміни в законодавчо-правовому полі. Надано пропозиції щодо часткової приватизації спиртових заводів з метою залучення додаткових фінансових ресурсів. Розроблено систему використання прибутку, яка направлена на підтримання нормативного рівня коефіцієнта автономії та підвищення абсолютної ліквідності підприємств. Побудовано модель комбінованого управління прибутком, яка передбачає зменшення впливу держави на розвиток спиртових заводів, що, як показало дослідження, позитивно вплине на прибутковість підприємств та дозволить підвищити їх інвестиційну привабливість.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Гавриш А. О. Економічна сутність та роль прибутку в ринкових умовах / А. О. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2011. – Вип. 168, Ч. 2. – С. 233–238.
2. Гавриш А. О. Управління формуванням прибутку підприємств на основі витратного підходу / А. О. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2011. – Вип. 163, Ч. 2. – С. 125–129.
3. Гавриш А. О. Класифікація прибутку як основа управління фінансовими результатами підприємств / А. О. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2012. – Вип. 169, Ч. 2. – С. 84–91.
4. Гавриш А. О. Методи управління формуванням прибутку підприємств / А. О. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2012. – Вип. 177, Ч. 3. – С. 115–120.
5. Гавриш А. О. Розподіл прибутку на економічний та бухгалтерський як основа протиріччя у фінансовому менеджменті / А. О. Гавриш // Організаційно-економічні та правові проблеми розвитку сільського господарства та сільських територій: Збірник наукових доповідей та статей. Ювіл. видання. – 2012. –

С. 362–366.

6. Троян А. В. Система оподаткування підприємств як основа розподілу прибутку / А. В. Троян, А. О. Гавриш // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 2(5), Т. 1. – С. 50–54 (*здобувачем запропоновано систему оцінки реального податкового тиску на підприємства*).

7. Гавриш А. О. Вибір оптимального типу дивідендної політики як інструмент управління прибутком українських підприємств / А. О. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181, Ч. 5. – С. 154–160.

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави:

8. Gavrysh A. O. Dividend policy in a system of profit control of the Ukrainian enterprises / A. O. Gavrysh // European Applied Sciences. Section: Economics and management. – 2013. – № 4. – P. 70–72.

Матеріали конференцій:

9. Гавриш А. О. Значення прибутку в сучасних умовах господарювання / А. О. Гавриш, О. М. Гавриш // Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні наукові досягнення», 27 червня – 5 липня 2011 р.: тези доп. – Вип. 5. Економічні науки. – Прага, 2011. – С. 62–65 (*здобувачем розкрито функції прибутку як економічної категорії*).

10. Гавриш О. М. Маркетингові стратегії підприємств в сучасних умовах господарювання / О. М. Гавриш, А. О. Гавриш // Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Наукові засади сталого розвитку економіки», 16–17 червня 2011 р.: тези доп. – Тернопіль, 2011. – С. 86–88 (*здобувачем визначено роль маркетингових стратегій в забезпеченні прибутковості підприємств*).

АНОТАЦІЯ

Гавриш А. О. Формування, розподіл та використання прибутку спиртових заводів України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів формування, розподілу і використання прибутку спиртових заводів України. В результаті вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних літературних джерел уточнено сутність економічної категорії «прибуток», розширено його класифікацію, удосконалено поняття «управління прибутком». Розроблено дескриптивну модель процесного управління прибутком, яка є теоретичним підґрунтям для створення принципово нової системи управління спиртовими заводами.

Проаналізовано тенденції розвитку спиртових заводів України. За допомогою показників рентабельності, коефіцієнта податкового тиску та порівняння приросту активів підприємств з доходами, які можна отримати з альтернативних джерел, здійснено оцінку ефективності управління прибутком досліджуваних підприємств.

Розроблено модель комбінованого управління спиртовими заводами на засадах зміни структури їх власності з державної на державно-приватну, системи управління, ціноутворення, асортименту, каналів реалізації і використання прибутку, що дає змогу спрогнозувати розвиток спиртових заводів у короткостроковому періоді та зробити підприємства цієї галузі більш прибутковими і привабливішими для інвестування.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, спиртові заводи, собівартість, ціна, доходи, витрати, рентабельність, ринок, продукція, податковий тиск, попит, дивіденди.

АННОТАЦІЯ

Гавриш А. А. Формирование, распределение и использование прибыли спиртовых заводов Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет биоресурсов и природоиспользования Украины, Киев, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методических и практических аспектов формирования, распределения и использования прибыли спиртовых заводов Украины. В результате изучения и обобщения отечественных и зарубежных литературных источников уточнено понимание прибыли как экономической категории. Ее источником является добавленная стоимость созданная в процессе изготовления товаров и услуг с помощью трех факторов производства: земли, труда и капитала, которая в сфере обращения принимает форму активного дохода.

Определено, что прибыль выполняет информационную, стимулирующую, распределительную, инвестиционную, социальную и защитную функции, подробно раскрыто их экономическое содержание. Установлено, что выполнение этих функций возможно лишь в плотном взаимодействии их между собой. Предложена классификация прибыли, которая позволяет, с одной стороны, избежать повторения идентичных по своему экономическому содержанию видов прибыли, а с другой - расширить представление о данной категории и углубить возможности дальнейшего изучения. Предложено относить экономическую прибыль, как наиболее очищенную от затрат к классификационному признаку по степени очистки от расходов. По видам деятельности предприятия выделено прибыль от ликвидации, по характеру налогообложения – теневую прибыль, как специфический вид прибыли, не отражающийся в отчетности. Определено, что классификацию прибыли целесообразно дополнить новым классификационным признаком. По экономическому содержанию прибыль следует разделять на прибыль, полученную

за счет собственной добавленной стоимости, и прибыль, полученную за счет добавленной стоимости, созданной другими участниками рынка.

Расширено понимание понятия «управление прибылью» как совокупности управленческих решений на этапах формирования, распределения и использования прибыли, основанных на соответствующих принципах, методах их разработки и реализации и направленных на достижение и корректировку характеристик объектов этого управления с целью максимизации благосостояния собственников предприятия. В процессе исследования предложено дескриптивную модель процессного управления прибылью, которая позволяет выделить главные особенности формирования, распределения и использования прибыли как управленческой системы.

Проанализирована эффективность формирования прибыли спиртовых заводов при помощи показателя рентабельности добавленной стоимости, который определяется как отношение добавленной стоимости к себестоимости производства за минусом расходов на социальные мероприятия. Для оценки реального налогового давления на предприятия усовершенствован алгоритм вычисления коэффициента налогового давления как отношение налоговых платежей к созданной добавленной стоимости. В ходе исследования было установлено, что спиртовые заводы вынуждены отдавать в виде налогов и сборов почти всю созданную добавленную стоимость, а потому через чрезмерное налоговое давление значительная часть отрасли находится в тени, что делает невозможным эффективное ведение производственной деятельности и, наоборот, снижает поступления в бюджет за счет полученной прибыли.

С помощью анализа использования прибыли ГП «Укрспирт» выявлено, что государство предпочитает получение средств от спиртовых заводов в виде налогов, а не в виде дивидендов, что стало причиной значительного снижения эффективности всей производственно-сбытовой деятельности и ухудшение финансово-экономических показателей. Для оценки эффективности управления прибылью государственных предприятий предложено показатель темпов прироста стоимости активов, связанных с предприятием, определяются как отношение суммы налоговых платежей, дивидендов, уплаченных за определенный период и собственного капитала на конец периода к стоимости собственного капитала на начало периода. В ходе сравнения этого показателя с альтернативными источниками доходов было установлено, что доходность альтернативных источников выше, что свидетельствует о крайне низкой эффективности всей системы управления прибылью спиртовых заводов.

Установлено, что главной причиной чрезмерного налогового давления на спиртовые заводы являются акцизный налог, постоянное повышение которого привело к ухудшению конкурентоспособности украинского спирта на внутреннем рынке, снижению поступлений в бюджет из-за уменьшения базы налогообложения и не принесло ощутимого эффекта в виде уменьшения потребления населением алкогольной продукции. Предложен механизм определения ставки акцизного налога исходя из средних темпов изменения цены на спирт этиловый, что позволит соблюсти оптимальное соотношение между акцизом и себестоимостью спирта и сделает реальным прогнозирование ставки налога в будущем для участников рынка.

Рекомендовано систему мер, направленных на увеличение эффективности формирования прибыли на основе наращивания объемов производства спирта, максимальной энергоэффективности и использовании побочной продукции спиртового производства. Рассчитано, что для их полноценной реализации необходимы значительные объемы финансовых ресурсов, а также изменения в законодательно-правовом поле. Обоснована целесообразность частичной приватизации спиртовых заводов с целью привлечения дополнительных финансовых ресурсов. Предложено комбинированную схему управления прибылью, что, как показало исследование, положительно повлияет на доходность спиртовых заводов и позволит повысить их инвестиционную привлекательность.

Ключевые слова: прибыль, управление прибылью, спиртовые заводы, себестоимость, цена, доходы, расходы, рентабельность, рынок, продукция, налоговое давление, спрос, дивиденды.

ANNOTATION

Gavrysh A. O. Formation, distribution and use of profit distilleries Ukraine. – On the rights of manuscript.

Dissertation on gaining scientific degree of candidate of economic science on specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by the types of economical activity). – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

This research focuses on theoretical, methodological and practical aspects of formation, distribution and use of profit distilleries Ukraine. As a result of research and summarize domestic and foreign literature the essence of economic categories "profit" expanded its classification improved the term profit. Developed descriptive model of process management profit, which is the theoretical basis for a fundamentally new system of alcohol factories.

Has been analyzed the tendencies of development the distilleries Ukraine. With the profitability, the tax burden ratio and comparing asset growth companies with revenues that can be obtained from alternative sources assesses the efficiency of the studied profit enterprises.

The model combined control alcohol plants on the basis of changes in the structure of ownership from public to public-private, management, pricing, product range, distribution channels and use of profit, which allows to predict the development of distilleries in the short term and make the company more profitable the industry and attractive for investment.

Keywords: profit, profit management, distilleries, cost, price, income, expenses, profitability, market, products, excessive taxation, demand, dividends.